

ne, te podatke o umrlim u Sabirnom logoru Josipovac i Radnom logoru Valpovo prema nalazima Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Republike Hrvatske. Spomenuti poimenički popisi međusobno se razlikuju, ali i nadopunjavaju, tako da je svaki od njih neophodan kako bi se što točnije odredio broj stradalih logoraša. Monotonost iščitavanja suhoparnih, ali svakako relevantnih dokumenata, priređivač knjige razbio je na način da je objavio određeni broj spomenarskih zapisa, fotografija i crteža iz logorskog života. Spomenuti slikovni prilozi, dakako, također su dokumenti, ali oni koji zahtijevaju drugačiju percepciju. U knjigu su uvrštene do sada poznate ali neobjavljene fotografije logoraša pripadnika unutrašnje uprave i deseci portreta „običnih“ logoraša, kao i nekoliko valpovačkih motiva nastalih u periodu trajanja logora. Autor crteža, čija vrijednost u pojedinim momentima nadilazi isključivo dokumentarnu dimenziju, je još prije Drugog svjetskog rata, a napose poslije njega, istaknuti likovni kritičar i slikar Oto Švajcer.

Knjiga završava s dužim sažetkom na njemačkom jeziku.

U iščekivanju nove Geigerove monografije, a po svemu sudeći ona će se uskoro pojaviti, i to o dokumentima vezanim za logor Krndija, možemo konstatirati da je „Radni logor Valpovo 1945.-1946.“ minuciozno pripremljen zbornik dokumenata bez kojega neće biti moguće ozbiljno bavljenje poslijeratnom sudbinom pripadnika njemačke narodnosne zajednice, kako u Hrvatskoj, tako i na području jugoistočne Europe. Za očekivati je da će knjiga biti dobro primljena i među članovima današnje njemačke manjine u Hrvatskoj, a posebice, razumije se, među preživjelim logorašima, odnosno njihovom bližom i daljom rodbinom.

Borislav Bijelić

* * *

BRANKO BEŠLIN, *Vesnik tragedije. Nemačka štampa u Vojvodini 1933-1941. godine*, (Novi Sad i Sremski Karlovci: Izdavačka agencija Platoneum i Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001), 263 str., ilustr.

Vojvođanski povjesničar Branko Bešlin (Kikinda, 1960.), magistrirao je 1996. godine na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu s temom „Nemačka štampa u Vojvodini 1933 – 1941.“. Ovaj vrijedan i zanimljiv rad, objavljen je konačno kao knjiga te postao dostupan znanstvenoj i široj javnosti.

Po brojnosti i po utjecaju na javnost, njemački vojvođanski tisak je dominirao u odnosu na tisak/novinstvo i izdavaštvo Nijemaca u ostalim dijelovima Kraljevine Jugoslavije. U razdoblju koje je autor obradio, većina njemačkih manjinskih novina izlazila je u Vojvodini, i samo je njemački vojvođanski tisak izlazio iz regionalnih okvira, te je kao takav imao važnu ulogu i značaj među Nijemcima u Kraljevini Jugoslaviji.

Knjiga „Vesnik tragedije. Nemačka štampa u Vojvodini 1933-1941. godine“, podijeljena je u nekoliko kronoloških i tematskih cjelina i poglavlja: I. *Kulturbund i štampa* (I.1. *Ovladavanje informativnim prostorom*, I.2. *Ostali listovi Kulturbunda*), II. *Štampa vjerskih zajednica* (II.1. *Katolička štampa*, II.2. *Protestantska štampa*), III. *Lokalno – informativni i ostali listovi*.

U nakani da što potpunije prikaže njemački manjinski tisak u Vojvodini od 1933. do 1941. godine, autor je

sustavno proučio mnogobrojni tisak/novine vojvođanskih Nijemaca, te konzultirao obimno arhivsko gradivo i literaturu.

Obrađeni su i prikazani svi njemački manjinski listovi, od najtiražnijeg i najutjecajnijeg dnevnika novosadskog "Deutsches Volksblatta", službenog glasila Kulturbunda, do listova izrazito lokalnog značaja.

U njemačkom manjinskom novinstvu u Vojvodini prevladavali su lokalno-informativni i vjerski listovi, većina kojih je bila pod utjecajem službenih stavova Kulturbunda, čija se naklada kretala od 500 do 2000 primjeraka. Vlasnici, izdavači, najčešće i urednici ovih novina bili su provincijski tiskari. Izuzev rijetkih novina, pojedinih vjerskih i političkih listova, njihov utjecaj nije izlazio iz lokalnih okvira. Neki listovi, napose vjerski (primjerice novovrbaski protestantski mjesečnik "Grüss Gott") i politički (primjerice glasilo Obnovitelja pančevački tjednik "Volksruf"), čitani su u širim krugovima, i imali utjecaja i među hrvatskim Nijemcima.

Jedine njemačke dnevne novine toga razdoblja u Hrvatskoj, zagrebački "Morgenblatt", nije bio na njemačkim nacionalnim stajalištima. Izdavao ga je konzorcij "Novosti" i bio je njemački utoliko što je izlazio na njemačkome jeziku. "Deutsches Volksblatt" (Tageszeitung der Deutschen Jugoslawiens), koji je izlazio od potkraj 1919. do potkraj 1944. godine bio je i ostao najutjecajniji njemački manjinski list u Kraljevini Jugoslaviji, koji je kroz sve vrijeme i političke mijene zadržao reputaciju umjerenih i ozbiljnih novina u nakladi do 10 do 12.000 primjeraka. "Deutsches Volksblatt" je bio svojevrsan moderator javnog mišljenja njemačkih korisnika u Kraljevini Jugoslaviji i na hrvatskim prostorima. Pisa-

nje "Deutsches Volksblatta" često prenose njemački listovi u Hrvatskoj, a i hrvatski tisak.

Poznavanje njemačkog manjinskog tiska u Vojvodini je važno i nezaobilazno za razumijevanje povijesti Nijemaca u Hrvatskoj. Često su suradnici, dopisnici, vijesti i teme mnogih njemačkih vojvođanskih novina iz Srijema i Slavonije.

Njemački vojvođanski tisak, važan je i u razumijevanju hrvatske politike u Kraljevini Jugoslaviji. Primjerice novosadski tjednik "Deutscher Beobachter" (Organ der politischen, Volkswirtschaftlichen und kulturellen Belange des Deutschtums in Jugoslawien), koji je izlazio od potkraj 1935. do potkraj 1938. godine u nakladi od 1000 primjeraka, podržavao je politiku Hrvatske seljačke stranke i tzv. Vojvođanskog pokreta Dušana Dude-Boškovića

Kroz podatke o trajnosti i učestalosti izlaženja, nakladi, urednicima, suradnicima i usmjerenosti listova i svim promjenama koje su slijedile, autor je donoseći i pojašnjavajući niz nepoznatih ili malo poznatih činjenica prikazao društvenu ulogu njemačkog izdavaštva i novinstva u Vojvodini. Autor je upozorio i na značaj brojnog i raznolikog njemačkog vojvođanskog tiska/novinstva kao nezaobilaznog i vrijednog povijesnog izvora.

Knjiga Branka Bešina "Vesnik tragedije. Nemačka štampa u Vojvodini 1933-1941. godine", doprinosi boljem razumijevanju povijesti njemačkog manjinskog tiska i vrijedan je prilog poznavanju i daljnjem proučavanju povijesti Nijemaca u Vojvodini i Kraljevini Jugoslaviji.

Vladimir Geiger